

APORT Z MAJĄTKU WSPÓLNEGO MAŁŻONKÓW BEZ ZGODY WSPÓLMAŁŻONKA A GRANICE AUTONOMII OSOBY PRAWNEJ

EDYTA JANKOWIAK*

Streszczenie

Wniesienie składników majątku wspólnego małżonków do spółki kapitałowej w formie aportu bez zgody współmałżonka prowadzi do zmiany struktury majątku wspólnego poprzez zastąpienie składnika majątkowego prawami udziałowymi podlegającymi reżimowi prawa handlowego. Udziały objęte w zamian za aport mogą należeć do majątku wspólnego, jednak status współnika przysługuje wyłącznie małżonkowi, który dokonał ich objęcia. W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że skuteczność aportu w sferze prawa spółek nie przesądza o jego pełnej skuteczności w relacjach majątkowych między małżonkami. Naruszenie wymogu zgody współmałżonka wynikającego z art. 37 k.r.o. nie powoduje co do zasady nieważności czynności wobec spółki ani osób trzecich, lecz wywołuje konsekwencje w stosunkach majątkowych między małżonkami, zwłaszcza na etapie podziału majątku wspólnego. W tym zakresie istotne znaczenie mają mechanizmy rozliczeniowe przewidziane w art. 45 i 46 k.r.o. W szczególnych przypadkach czynność taka może zostać oceniona jako zmierzająca do obejścia ustawy w rozumieniu art. 58 § 1 k.c. Autonomia osoby prawnej podlega bowiem ograniczeniom wynikającym z norm prawa rodzinnego oraz konstytucyjnej zasady ochrony małżeństwa i rodziny oraz przesadza o jego pełnej skuteczności w relacjach majątkowych między małżonkami.

Słowa kluczowe: majątek wspólny, działalność gospodarcza, aport, spółka kapitałowa, autonomia osoby prawnej, nieważność czynności, obejście prawa, ochrona współmałżonka.

---

* Magister prawa, Europejska Szkoła Prawa i Administracji w Warszawie (Polska), magister zarządzania, Politechnika Gdańska (Polska), e-mail: jankowiak.edyta@wp.pl, ORCID: 0009-0000-3668-4430.

A CONTRIBUTION FROM THE SPOUSES' JOINT PROPERTY WITHOUT THE OTHER SPOUSE'S CONSENT AND THE LIMITS OF A LEGAL PERSON'S AUTONOMY

Abstract

The contribution of assets forming part of the spouses' joint property to a capital company as an in-kind contribution (aport) without the consent of the other spouse leads to a change in the structure of the joint property by replacing the asset with share rights governed by commercial law. Shares acquired in exchange for such a contribution may belong to the marital joint property; however, the status of shareholder is vested exclusively in the spouse who subscribed for the shares. According to the case law of the Supreme Court, the effectiveness of the contribution in the sphere of company law does not determine its full effectiveness in the property relations between spouses. The lack of the spouse's consent required under Article 37 of the Polish Family and Guardianship Code does not, as a rule, result in the invalidity of the transaction with respect to the company or third parties, but it produces consequences in the property relations between the spouses, particularly at the stage of the division of marital property. In this respect, the compensatory mechanisms provided for in Articles 45 and 46 of the Family and Guardianship Code are of particular importance. In specific circumstances, such a transaction may also be regarded as an act aimed at circumventing the law within the meaning of Article 58 § 1 of the Polish Civil Code. The autonomy of a legal person is therefore subject to limitations resulting from mandatory rules of family law and the constitutional principle of protection of marriage and the family.

Keywords: joint property, business activity, contribution in kind, capital company, legal personality, invalidity of legal acts, circumvention of the law, protection of the spouse.

1. WSPÓLNOŚĆ USTAWOWA MAŁŻEŃSKA JAKO INSTYTUCJA SYSTEMOWA A GRANICE SAMODZIELNOŚCI MAŁŻONKA W ZARZĄDZIE MAJĄTKIEM WSPÓLNYM

Problematyka rozporządzania składnikami majątku wspólnego małżonków od wielu lat stanowi przedmiot zainteresowania doktryny prawa rodzinnego oraz judykatury. Tradycyjnie rozważania koncentrowały się na granicach samodzielności małżonka w okresie trwania wspólności ustawowej, w szczególności na wykładni art. 35 i 37 k.r.o.¹ W literaturze podkreśla się, że wspólność ustawowa ma charakter ustrojowy i ochronny – nie jest jedynie techniczną formą współwłasności, lecz konstrukcją służącą zapewnieniu ekonomicznej równowagi między małżonkami². Ograniczenie możliwości jednostronnego rozporządzania majątkiem wspólnym poprzez wprowadzenie wymogu zgody współmałżonka na czynności przekraczające zwykły zarząd (art. 37 § 1 k.r.o.) pełni funkcję gwarancyjną. Chroni ono interes

---

¹ M. Nazar, *Prawo rodzinne*, Warszawa 2022, s. 214–230.

² J. Ignatowicz, M. Nazar, *Prawo rodzinne*, Warszawa 2016, s. 198–205.

majątkowy małżonka nieuczestniczącego bezpośrednio w obrocie gospodarczym oraz przeciwdziała jednostronnym przesunięciom majątkowym³.

W praktyce obrotu gospodarczego coraz częściej ujawnia się jednak szczególny wariant tego problemu, związany z wykorzystywaniem konstrukcji spółki kapitałowej jako instrumentu przekształcania struktury majątku wspólnego. Wniesienie składnika majątku wspólnego do spółki w formie aportu prowadzi do trwałego wyłączenia danego aktywa z majątku wspólnego i zastąpienia go prawami udziałowymi lub akcjami⁴. Z perspektywy prawa handlowego czynność ta jest elementem dopuszczalnego obrotu i podlega ocenie w świetle przepisów kodeksu spółek handlowych oraz regulacji rejestrowych⁵. Dotychczasowe opracowania koncentrowały się przede wszystkim na dwóch zagadnieniach: po pierwsze – na kwalifikacji wniesienia aportu jako czynności przekraczającej zwykły zarząd, po drugie – na przynależności majątkowej udziałów objętych w zamian za aport⁶. W orzecznictwie Sądu Najwyższego utrwalili się poglądy, że wniesienie przedsiębiorstwa lub nieruchomości wchodzących w skład majątku wspólnego wymaga zgody drugiego małżonka⁷, a udziały objęte w zamian za aport co do zasady wchodzi do majątku wspólnego, przy czym status wspólnika przysługuje wyłącznie małżonkowi, który złożył oświadczenie o objęciu udziałów⁸.

W doktrynie prawa handlowego akcentuje się natomiast autonomię osoby prawnej oraz konstytutywny charakter wpisu do rejestru przedsiębiorców, podkreślając potrzebę stabilności stosunków korporacyjnych⁹. Część autorów wskazuje, że skuteczność aportu w sferze prawa spółek nie powinna być podważana z powodu naruszenia norm prawa rodzinnego, gdyż prowadziłyby to do niepewności obrotu¹⁰. Równocześnie w literaturze prawa rodzinnego rozwija się nurt systemowy, podkreślający, że prawo prywatne stanowi spójny system, w którym autonomia konstrukcji handlowych nie może neutralizować bezwzględnie obowiązujących norm prawa rodzinnego¹¹. W tym ujęciu ochrona współmałżonka nie kończy się na etapie trwania wspólności ustawowej, lecz musi być zapewniona również po jej ustaniu.

Kluczowe znaczenie dla dalszej analizy ma art. 46 k.r.o., który wprowadza mechanizm przejścia od wspólności łącznej do współwłasności w częściach ułamkowych po ustaniu wspólności ustawowej. Przepis ten odsyła do regulacji o dziale majątku wspólnego oraz do przepisów o współwłasności, zapewniając ciągłość

³ K. Pietrzykowski, komentarz do art. 37, w: *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, red. K. Pietrzykowski, Warszawa 2025.

⁴ A. Szumański, w: *System Prawa Prywatnego*, t. 17A, red. S. Sottysiński, Warszawa 2010, s. 452–458.

⁵ A. Kidyba, komentarz do art. 158 k.s.h., w: *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, Warszawa 2022.

⁶ Por. szerzej M. Nazar, *Prawo rodzinne*, s. 233–240.

⁷ Uchwała SN z dnia 17 czerwca 2010 r., III CZP 41/10, OSNC 2011, nr 1, poz. 1.

⁸ Wyrok SN z 21 stycznia 2009 r., II CSK 446/08, LEX nr 484708.

⁹ A. Szumański, *Prawo spółek handlowych*, Warszawa 2021, s. 45–47.

¹⁰ A. Kidyba, komentarz do art. 12 k.s.h., w: *Kodeks spółek handlowych, Komentarz*, Warszawa 2022.

¹¹ M. Nazar, *Prawo rodzinne*, s. 233–240.

ochrony interesów majątkowych małżonków¹². Oznacza to, że skutki czynności dokonanych przed ustanowieniem rozdzielności majątkowej nie tracą znaczenia w fazie podziału majątku wspólnego¹³.

Na tym tle ujawnia się zasadnicze pytanie badawcze: czy wniesienie składnika majątku wspólnego do spółki kapitałowej bez zgody współmałżonka, dokonane w okresie bezpośrednio poprzedzającym ustanowienie rozdzielności majątkowej, może zostać uznane za czynność zmierzającą do obejścia prawa rodzinnego? Odpowiedź twierdząca wymaga wykazania, że wspólność ustawowa ma charakter ochronny, art. 46 k.r.o. zapewnia kontynuację tej ochrony po ustaniu wspólności, a konstrukcje prawa handlowego nie mogą prowadzić do obejścia norm bezwzględnie obowiązujących. Jeżeli wniesienie aportu prowadzi do instrumentalnej zmiany struktury majątku wspólnego, której celem jest wyłączenie istotnego składnika spod przyszłego podziału lub utrudnienie realizacji roszczeń współmałżonka, czynność taka może zostać oceniona w świetle art. 58 § 1 k.c. jako zmierzająca do obejścia ustawy¹⁴. W orzecznictwie Sądu Najwyższego podkreśla się, że obejście ustawy zachodzi wówczas, gdy formalnie dopuszczalna czynność prawna służy osiągnięciu skutku sprzecznego z ratio legis norm bezwzględnie obowiązujących¹⁵.

Z uwagi na szerokość wskazanej problematyki dalsze rozważania zostaną ograniczone do jednej kluczowej kwestii, tj. dopuszczalności wniesienia składników majątku wspólnego do spółki kapitałowej bez zgody współmałżonka oraz skutków takiej czynności dla ochrony współmałżonka w razie późniejszego ustanowienia rozdzielności majątkowej.

2. CHARAKTER PRAWNY MAJĄTKU WSPÓLNEGO A ZAKRES SAMODZIELNOŚCI MAŁŻONKA W ŚWIETLE ART. 35–37 ORAZ ART. 46 K.R.O.

Wspólność ustawowa małżeńska stanowi klasyczny przykład wspólności łącznej (bezuźródłowej), w której nie występują udziały określone ułamkowo, a prawo każdego z małżonków obejmuje całą masę majątkową objętą wspólnością¹⁶. Konstrukcja ta ma charakter normatywnie zamknięty: brak udziałów oznacza nie tylko niemożność rozporządzania nimi (art. 35 k.r.o.), lecz także brak możliwości ich wyodrębnienia na potrzeby obrotu w czasie trwania wspólności. W doktrynie przyjmuje się, że wspólność ustawowa nie jest jedynie techniczną postacią współuprawnienia, lecz elementem ustroju majątkowego małżeństwa, realizującym zasadę wspólnoty ekonomicznej małżonków¹⁷. Jej istotą jest powiązanie funkcjonalne i celowe składników

---

¹² K. Pietrzykowski, komentarz do art. 46, w: *Kodeks...*

¹³ J. Gudowski, w: *System Prawa Prywatnego*, t. 11, red. T. Smoczyński, Warszawa 2014, s. 835–842.

¹⁴ Z. Radwański, A. Olejniczak, *Prawo cywilne – część ogólna*, Warszawa 2021, s. 307–312.

¹⁵ Wyrok SN z dnia 21 stycznia 2009 r., II CSK 446/08, LEX nr 484708.

¹⁶ K. Pietrzykowski, komentarz do art. 35, w: *Kodeks...*

¹⁷ J. Ignatowicz, M. Nazar, *Prawo rodzinne*, s. 198–205.

majątku, które tworzą wspólną podstawę realizacji potrzeb rodziny. W tym sensie wspólność ustawowa ma wymiar nie tylko majątkowy, ale także aksjologiczny, pozostając w związku z konstytucyjną ochroną małżeństwa i rodziny¹⁸. Brak udziałów w czasie trwania wspólności oznacza jednak konieczność określenia mechanizmu wykonywania uprawnień względem majątku wspólnego. Funkcję tę pełnią art. 36 i 37 k.r.o. Zgodnie z art. 36 § 2 k.r.o. każdy z małżonków może samodzielnie zarządzać majątkiem wspólnym, chyba że ustawa stanowi inaczej. Ustawodawca przyjął model domniemanej samodzielności, równoważony enumeratywnym katalogiem czynności przekraczających zwykły zarząd¹⁹. Artykuł 37 § 1 k.r.o. przewiduje obowiązek uzyskania zgody współmałżonka na dokonanie czynności prowadzących do istotnej ingerencji w strukturę majątku wspólnego, w szczególności do zbycia nieruchomości, przedsiębiorstwa czy gospodarstwa rolnego. W literaturze trafnie wskazuje się, że pojęcie „czynności przekraczającej zwykły zarząd” ma charakter funkcjonalny i powinno być interpretowane przez pryzmat skutków ekonomicznych czynności²⁰.

Nie ulega wątpliwości, że wniesienie składnika majątku wspólnego do spółki kapitałowej w formie aportu prowadzi do trwałego wyłączenia danego prawa z majątku wspólnego. Następuje tu zmiana struktury majątkowej: aktywo rzeczowe lub obligacyjne zostaje zastąpione prawem udziałowym, którego treść oraz wykonywanie podporządkowane są reżimowi prawa handlowego²¹. Zmiana ta ma charakter jakościowy, nie tylko ilościowy. W orzecznictwie Sądu Najwyższego utrwalone jest stanowisko, że czynność prawna dokonana bez wymaganej zgody małżonka na podstawie art. 37 k.r.o. jest dotknięta bezskutecznością zawieszoną²². Przepis art. 46 k.r.o. stanowi, że od chwili ustania wspólności do majątku, który był nią objęty, stosuje się odpowiednio przepisy o wspólności majątku spadkowego oraz o dziale spadku. Mechanizm ten oznacza przejście z modelu wspólności łącznej do modelu współwłasności w częściach ułamkowych²³. W konsekwencji należy przyjąć, że zakres samodzielności małżonka w czasie trwania wspólności nie może być oceniany wyłącznie w perspektywie danej chwili, lecz powinien być analizowany z uwzględnieniem przyszłej fazy podziału majątku. Jeżeli bowiem czynność dokonana przed ustanowieniem rozdzielności prowadzi do takiego przekształcenia majątku, które utrudnia lub czyni iluzorycznym późniejsze rozliczenie, to ocena tej czynności musi uwzględniać jej wpływ na sytuację po ustaniu wspólności²⁴. W doktrynie pojawia się stanowisko, zgodnie z którym art. 37 k.r.o. powinien być interpretowany ściśle, a jego naruszenie nie może wpływać na skuteczność czynności w sferze prawa spółek²⁵. Pogląd ten, choć słusznie podkreśla znaczenie bezpieczeństwa obrotu, pomija jednak systemowe powiązanie art. 37 z art. 46 k.r.o.

¹⁸ Konstytucja RP, art. 18 i 33.

¹⁹ M. Nazar, *Prawo rodzinne*, Warszawa 2022, s. 219–224.

²⁰ Tamże, s. 221–223.

²¹ A. Szumański, w: *System...*, t. 17A, s. 452–458.

²² Uchwała SN z dnia 2 marca 1972 r., III CZP 100/71, OSNCP 1972, nr 7–8, poz. 129.

²³ J. Gudowski, w: *System...*, t. 11, s. 835–842.

²⁴ Wyrok SN z dnia 21 stycznia 2009 r., II CSK 446/08, LEX nr 484708.

²⁵ A. Szumański, *Prawo spółek handlowych*, Warszawa 2021, s. 45–47.

Odesłanie z art. 46 nie ma charakteru czysto technicznego, lecz wprowadza normatywną ciągłość ochrony majątkowej małżonków także po ustaniu wspólności²⁷. Nie można przyjąć takiej wykładni, która pozwalałaby jednemu z małżonków – w okresie poprzedzającym ustanowienie rozdzielności – przekształcić strukturę majątku wspólnego w sposób prowadzący do faktycznego ograniczenia roszczeń drugiego małżonka po ustaniu wspólności. Taka interpretacja prowadziłaby do instrumentalizacji konstrukcji spółki kapitałowej oraz do obejścia funkcji ochronnej prawa rodzinnego. Systemowa wykładnia art. 35–37 k.r.o. w zw. z art. 46 k.r.o. prowadzi zatem do wniosku, że zakres samodzielności małżonka w zarządzie majątkiem wspólnym musi być interpretowany z uwzględnieniem przyszłego reżimu współwłasności ułamkowej oraz zasad podziału majątku. Dopiero taka wykładnia zapewnia spójność systemu prawa prywatnego i zachowanie równowagi między autonomią obrotu gospodarczego a ochroną współmałżonka.

3. WNIESIENIE SKŁADNIKÓW MAJĄTKU WSPÓLNEGO DO SPÓŁKI KAPITAŁOWEJ JAKO CZYNNOŚĆ ROZPORZĄDZAJĄCA – ANALIZA DOGMATYCZNA

Wniesienie składnika majątku wspólnego do spółki kapitałowej w formie aportu stanowi czynność prawną o złożonej strukturze normatywnej. Z jednej strony jest to czynność prawa handlowego, prowadząca do objęcia udziałów lub akcji w zamian za wkład niepieniężny. Z drugiej strony – w płaszczyźnie prawa cywilnego i rodzinnego – mamy do czynienia z czynnością rozporządzającą, której skutkiem jest trwałe wyłączenie określonego prawa z majątku wspólnego małżonków. Dogmatycznie aport obejmuje co najmniej dwa elementy: zobowiązanie do wniesienia wkładu oraz rozporządzenie prawem majątkowym na rzecz spółki²⁶. Skutek rzeczowy polega na przejściu prawa na spółkę. W konsekwencji następuje definitywne usunięcie danego składnika z majątku wspólnego i zastąpienie go prawem udziałowym o odmiennej strukturze i funkcji. Z perspektywy prawa rodzinnego zasadnicze znaczenie ma odpowiedź na pytanie, czy taka czynność mieści się w zakresie zwykłego zarządu majątkiem wspólnym, czy też stanowi czynność przekraczającą zwykły zarząd w rozumieniu art. 37 § 1 k.r.o. W doktrynie przeważa pogląd, że o kwalifikacji czynności jako przekraczającej zwykły zarząd decyduje jej wpływ na substancję majątku wspólnego oraz na sytuację ekonomiczną rodziny²⁷. Czynności prowadzące do trwałej zmiany struktury majątku, w szczególności do wyzbycia się składnika o istotnej wartości, powinny być kwalifikowane jako przekraczające zwykły zarząd, niezależnie od ich formy prawnej²⁸. Udział w spółce kapitałowej jest prawem o złożonej treści, którego wykonywanie podlega reżimowi prawa handlowego, a jego

²⁶ A. Szumański, w: *System...*, t. 17A, s. 438–444.

²⁷ M. Nazar, *Prawo rodzinne*, Warszawa 2022, s. 219–224.

²⁸ J. Gudowski, w: *System...*, t. 11, s. 824–830.

wartość zależy od wielu czynników pozostających poza bezpośrednią kontrolą małżonków. Analiza ta powinna zostać pogłębiona w trzech płaszczyznach.

Po pierwsze, w płaszczyźnie rzeczowej aport prowadzi do utraty bezpośredniego władztwa nad składnikiem majątkowym. Wniesienie wkładu do spółki ma charakter rozporządzający i prowadzi do przeniesienia prawa do przedmiotu wkładu na rzecz spółki, zaś w miejsce dotychczasowego prawa wspólnik uzyskuje prawo udziałowe o charakterze korporacyjno-majątkowym. Prawo to nie jest tożsame z prawem do konkretnego składnika majątkowego ani nie zapewnia identycznej możliwości korzystania z rzeczy²⁹.

Po drugie, w płaszczyźnie obligacyjnej zmienia się sposób wykonywania uprawnień majątkowych. Dochody generowane przez składnik wniesiony aportem przestają być bezpośrednim pożytkiem majątku wspólnego, a stają się zależne od decyzji organów spółki, w szczególności od uchwały o wypłacie dywidendy³⁰.

Po trzecie, w płaszczyźnie ustrojowej dochodzi do przesunięcia władztwa decyzyjnego. Status wspólnika przysługuje wyłącznie małżonkowi, który objął udziały. Drugi małżonek, choć współuprawniony majątkowo, nie nabywa praw korporacyjnych wobec spółki³¹. Oznacza to, że składnik majątkowy, który wcześniej podlegał wspólnemu zarządowi, zostaje objęty wyłączną sferą decyzyjną jednego z małżonków.

W tym kontekście należy stanowczo odrzucić pogląd, zgodnie z którym aport jest czynnością ekonomicznie neutralną, ponieważ następuje jedynie „zamiana” składnika majątku na inny składnik o zbliżonej wartości. Takie ujęcie abstrahuje od różnic funkcjonalnych między rzeczą (lub przedsiębiorstwem) a prawem udziałowym. Różnice te mają duże znaczenie przy późniejszym podziale majątku wspólnego.

Z punktu widzenia art. 46 k.r.o. szczególnego znaczenia nabiera fakt, że po ustaniu wspólności majątek wspólny przekształca się we współwłasność ułamkową. W tej fazie istotne staje się ustalenie, jakie składniki wchodzi w skład masy podlegającej podziałowi. Jeżeli przed ustaniem wspólności dokonano aportu bez zgody współmałżonka, to struktura majątku w chwili podziału może być zasadniczo odmienna od tej, która istniała wcześniej³². W doktrynie pojawiają się głosy, że skuteczność aportu wpisanego do KRS powinna wyłączać możliwość kwestionowania czynności w relacjach między małżonkami³³. Pogląd ten nie zasługuje jednak na aprobatę. Wpis do rejestru ma charakter konstytutywny jedynie w sferze korporacyjnej. Nie może on prowadzić do naruszenia bezwzględnie obowiązujących norm prawa rodzinnego.

²⁹ Wyrok SN z dnia 21 stycznia 2009 r., II CSK 446/08, LEX nr 484708.

³⁰ A. Szumański, *Prawo spółek handlowych*, Warszawa 2021, s. 215–219.

³¹ Wyrok SN z dnia 21 stycznia 2009 r., II CSK 446/08, LEX nr 484708.

³² K. Pietrzykowski, komentarz do art. 46, w: *Kodeks...*

³³ Por. stanowisko prezentowane w literaturze prawa spółek: A. Szumański, *Prawo spółek...*, s. 45–47.

4. AUTONOMIA OSOBY PRAWNEJ A GRANICE JEJ ODDZIAŁYWANIA W RELACJACH MAJĄTKOWYCH MIĘDZY MAŁŻONKAMI

Autonomia osoby prawnej stanowi jedną z podstawowych zasad prawa handlowego i wyraża się w uznaniu spółki kapitałowej za odrębny od wspólników podmiot prawa, wyposażony w samodzielny majątek oraz zdolność do nabywania praw i zaciągania zobowiązań. Wniesienie wkładu niepieniężnego do spółki prowadzi – z chwilą dokonania czynności oraz jej rejestracji – do definitywnego przejścia prawa na rzecz spółki oraz powstania po stronie wspólnika praw udziałowych. Konstrukcja ta służy stabilności i pewności obrotu gospodarczego³⁴. Problem powstaje wówczas, gdy przedmiotem aportu jest składnik majątku wspólnego małżonków, a czynność została dokonana bez wymaganej zgody współmałżonka. W takiej sytuacji dochodzi do kolizji norm prawa handlowego z normami prawa rodzinnego. Z jednej strony stoi zasada autonomii osoby prawnej i konstytutywny charakter wpisu do rejestru przedsiębiorców, z drugiej – bezwzględnie obowiązujący charakter art. 37 § 1 k.r.o., którego celem jest ochrona integralności majątku wspólnego. Zgodnie z utrwalonym stanowiskiem judykatury wpis podwyższenia kapitału zakładowego do KRS ma charakter konstytutywny wyłącznie w sferze stosunków korporacyjnych³⁵. Oznacza to, że dopiero z chwilą wpisu dochodzi do skutecznego objęcia udziałów lub akcji. Wpis ten nie ma jednak charakteru „sanacyjnego” wobec ewentualnych wad czynności prawnej w innych reżimach normatywnych. Nie eliminuje on skutków naruszenia norm prawa rodzinnego ani nie wyłącza możliwości oceny czynności z perspektywy przepisów bezwzględnie obowiązujących³⁶. W literaturze podkreśla się, że normy prawa rodzinnego – jako wyraz ochrony konstytucyjnej rodziny – mają charakter szczególny i nie mogą zostać uchylone przez wybór określonej formy organizacyjnej działalności gospodarczej³⁷. Takie rozróżnienie prowadzi do sytuacji, w której jeden z małżonków uzyskuje pełnię praw korporacyjnych – w tym prawo głosu, prawo uczestnictwa w zgromadzeniach czy prawo do informacji – podczas gdy drugi małżonek zostaje ograniczony do roszczeń o charakterze rozliczeniowym. W konsekwencji dochodzi do przesunięcia władztwa decyzyjnego nad majątkiem wspólnym, co może prowadzić do naruszenia równowagi ekonomicznej między małżonkami. Nie sposób przyjąć, że skuteczność aportu w sferze prawa spółek wyłącza możliwość jego oceny z perspektywy prawa rodzinnego. Takie stanowisko prowadziłoby do nieuzasadnionego uprzywilejowania konstrukcji korporacyjnej oraz do osłabienia funkcji ochronnej wspólności ustawowej. Wspólność majątkowa małżeńska stanowi bowiem instytucję o charakterze ochronnym, której celem jest zabezpieczenie interesów obojga małżonków oraz zapewnienie im równorzędnej pozycji ekonomicznej³⁸. W konsekwencji należy przyjąć, że autonomia

³⁴ A. Szumański, w: *System...*, t. 17A, s. 438–444.

³⁵ Wyrok SN z dnia 21 stycznia 2009 r., II CSK 446/08, LEX nr 484708.

³⁶ K. Pietrzykowski, komentarz do art. 37, w: *Kodeks...*

³⁷ M. Nazar, *Prawo rodzinne*, s. 219–224.

³⁸ J. Gudowski, w: *System...*, t. 11, s. 824–830.

osoby prawnej znajduje swoje granice w bezwzględnie obowiązujących normach prawa rodzinnego.

5. POLEMIKA Z WYBRANYMI STANOWISKAMI DOKTRYNY – ZAKRES OCHRONY WSPÓLMAŁŻONKA A BEZPIECZEŃSTWO OBROTU

Problematyka skutków wniesienia składników majątku wspólnego do spółki kapitałowej bez zgody współmałżonka wywołuje w doktrynie rozbieżności interpretacyjne. Spór koncentruje się przede wszystkim wokół pytania, czy autonomia osoby prawnej i konstytutywny charakter wpisu do rejestru przedsiębiorców powinny prowadzić do ograniczenia możliwości ingerencji prawa rodzinnego w sferę skutków korporacyjnych czynności. W części wypowiedzi doktrynalnych akcentuje się nadrzędne znaczenie bezpieczeństwa obrotu gospodarczego. Zgodnie z tym stanowiskiem skuteczny wpis podwyższenia kapitału zakładowego do KRS powinien definitywnie przesądzać o skuteczności wniesienia aportu, również w relacjach między małżonkami. Ewentualne naruszenie art. 37 § 1 k.r.o. pozostałoby obojętne dla oceny sytuacji prawnej spółki oraz współnika³⁹. Należy jednak zauważyć, że stanowisko to w istocie utożsamia dwie odrębne płaszczyzny normatywne: skuteczność czynności w sferze stosunków zewnętrznych oraz jej skutki w relacjach majątkowych między małżonkami. Tymczasem system prawa prywatnego dopuszcza możliwość różnicowania skutków czynności w zależności od kręgu podmiotów, których ona dotyczy⁴⁰.

Odmienne stanowisko reprezentowane w doktrynie zmierza w kierunku przeciwnego rozwiązania i zakłada, że w sytuacji objęcia udziałów za środki pochodzące z majątku wspólnego oboje małżonków powinno być traktowanych jako współnicy spółki⁴¹. Koncepcja ta ma na celu wzmocnienie pozycji współmałżonka i zapewnienie mu realnego wpływu na wykonywanie praw korporacyjnych. Pogląd ten nie znajduje jednak oparcia w obowiązujących przepisach kodeksu spółek handlowych. Status współnika wynika z objęcia udziałów w drodze czynności prawnej, a nie z samego faktu przynależności majątkowej udziałów do majątku wspólnego. Rozszerzenie kręgu współników *ex lege* prowadziłyby do niedopuszczalnej modyfikacji struktury podmiotowej spółki bez zachowania wymogów formalnych przewidzianych w prawie spółek⁴². Sąd Najwyższy konsekwentnie odrzuca koncepcję nabycia statusu współnika przez drugiego małżonka, wskazując, że przynależność udziałów do majątku wspólnego nie oznacza powstania wspólności praw korporacyjnych⁴³.

³⁹ A. Szumański, *Prawo spółek...*, s. 215–219.

⁴⁰ K. Pietrzykowski, komentarz do art. 37, w: *Kodeks...*

⁴¹ Por. krytycznie: M. Nazar, *Prawo rodzinne*, s. 233–236.

⁴² A. Szumański, w: *System...*, t. 17A, s. 451–454.

⁴³ Uchwała SN z dnia 7 lipca 2016 r., III CZP 32/16, OSNC 2017, nr 4, poz. 38.

Stanowisko to należy uznać za trafne zarówno z perspektywy systemowej, jak i funkcjonalnej.

Wniesienie aportu bez zgody współmałżonka pozostaje skuteczne wobec spółki i osób trzecich, jednak w relacjach między małżonkami podlega ocenie z perspektywy art. 37 k.r.o., a po ustaniu wspólności – także art. 46 k.r.o. oraz przepisów o podziale majątku wspólnego⁴⁴. Analizowana problematyka ma również wymiar konstytucyjny. Ochrona małżeństwa i rodziny została wyrażona w art. 18 Konstytucji RP, a zasada równości małżonków znajduje odzwierciedlenie w art. 33 Konstytucji RP⁴⁵. Wykładnia przepisów nie może prowadzić do sytuacji, w której jeden z małżonków – wykorzystując przewagę informacyjną lub organizacyjną – jednostronnie kształtuje strukturę majątku wspólnego w sposób utrudniający jego późniejszy podział. Z tego punktu widzenia konstrukcja spółki kapitałowej nie może stać się narzędziem obejścia norm prawa rodzinnego. Instrumentalizacja formy korporacyjnej w celu wyłączenia określonych składników majątkowych spod przyszłego podziału powinna podlegać ocenie z uwzględnieniem całokształtu okoliczności sprawy, w tym motywów działania małżonka oraz momentu dokonania czynności⁴⁶.

6. INSTRUMENTY OCHRONY WSPÓLMAŁŻONKA W RAZIE WNIESIENIA APORTU BEZ WYMAGANEJ ZGODY

Wniesienie składnika majątku wspólnego do spółki kapitałowej bez zgody współmałżonka nie prowadzi do automatycznej nieważności czynności w sferze stosunków zewnętrznych. Nie oznacza to jednak, że czynność taka pozostaje prawnie neutralna w relacjach między małżonkami. System prawa prywatnego przewiduje szereg instrumentów, które umożliwiają przywrócenie naruszonej równowagi majątkowej oraz zapobiegają trwałemu pokrzywdzeniu współmałżonka. Instrumenty te mają zróżnicowany charakter i funkcjonują na kilku poziomach: w ramach bezskuteczności względnej czynności, w postępowaniu o podział majątku wspólnego (art. 46 k.r.o.), poprzez rozliczenia z art. 45 k.r.o., a w sytuacjach kwalifikowanych także z wykorzystaniem skargi pauliańskiej lub konstrukcji obejścia ustawy.

Naruszenie art. 37 § 1 k.r.o. skutkuje bezskutecznością czynności względem współmałżonka, który nie wyraził zgody na jej dokonanie⁴⁷. Bezskuteczność ta ma charakter względny i nie wpływa na skuteczność czynności wobec osób trzecich ani wobec samej spółki. Wniesienie aportu pozostaje ważne i skuteczne w sferze korporacyjnej, natomiast nie może prowadzić do pogorszenia sytuacji majątkowej współmałżonka w rozliczeniach między nimi. Mechanizm ten pozwala zachować równowagę między ochroną obrotu a ochroną rodziny. Bezskuteczność względna

⁴⁴ J. Gudowski, w: *System...*, t. 11, s. 912–918.

⁴⁵ Konstytucja RP, art. 18 i 33.

⁴⁶ Uchwała SN z dnia 7 lipca 2016 r., III CZP 32/16, OSNC 2017, nr 4, poz. 38.

⁴⁷ Zob. m.in. ibidem; K. Pietrzykowski, komentarz do art. 37, w: *Kodeks...*; J. Ignatowicz, M. Nazar, *Prawo rodzinne*, Warszawa 2016, s. 204–206.

pełni zatem funkcję korekcyjną – nie eliminuje czynności z obrotu, lecz modyfikuje jej skutki w relacjach wewnętrznych. W praktyce oznacza to, że przy podziale majątku wspólnego sąd może uwzględnić wartość składnika wyzbytego z majątku wspólnego, nawet jeśli formalnie znajduje się on już w majątku spółki⁴⁸. Szczególne znaczenie w analizowanym kontekście ma art. 46 k.r.o., który stanowi, że w sprawach nieuregulowanych przepisami o wspólności ustawowej do majątku wspólnego po ustaniu wspólności stosuje się odpowiednio przepisy o wspólności majątku spadkowego i o dziale spadku. W rezultacie dochodzi do transformacji wspólności łącznej w ułamkową⁴⁹. Po ustaniu wspólności ustawowej każde z małżonków staje się współwłaścicielem ułamkowym majątku wspólnego. Jeżeli w wyniku wniesienia aportu doszło do trwałego uszczuplenia majątku wspólnego, sąd dokonujący podziału powinien uwzględnić tę okoliczność przy ustalaniu jego składu i wartości. Artykuł 46 k.r.o. zapewnia zatem ciągłość ochrony współmałżonka także po ustaniu wspólności ustawowej⁵⁰.

Istotnym instrumentem kompensacyjnym jest art. 45 k.r.o., regulujący rozliczenia nakładów i wydatków między majątkiem wspólnym a majątkiem osobistym małżonków. Może on znaleźć zastosowanie w sytuacji, gdy wniesienie aportu prowadzi do przekształcenia składnika majątku wspólnego w składnik majątku osobistego jednego z małżonków lub do uszczuplenia majątku wspólnego bez ekwiwalentnego przysporzenia⁵¹. W doktrynie podkreśla się, że art. 45 k.r.o. ma charakter elastyczny i może stanowić podstawę rozliczeń również w sytuacjach nie wprost wskazanych w jego treści, jeżeli wymagają tego względy słuszności i ochrona równowagi majątkowej⁵².

W orzecznictwie Sądu Najwyższego dopuszczono możliwość zastosowania skargi pauliańskiej w sytuacji, gdy czynność jednego z małżonków zagraża przyszłemu roszczeniu o podział majątku wspólnego⁵³. W uchwale tej wskazano, że współmałżonek może zostać uznany za wierzyciela w rozumieniu art. 527 k.c., jeżeli dokonana czynność prowadzi do pokrzywdzenia jego przyszłego roszczenia majątkowego⁵⁴. Instrument ten ma charakter wyjątkowy i wymaga wykazania przesłanek określonych w art. 527 k.c., w tym istnienia pokrzywdzenia wierzyciela oraz świadomości dłużnika co do tego skutku. W realiach aportu do spółki kapitałowej zastosowanie skargi pauliańskiej może mieć miejsce zwłaszcza wtedy, gdy spółka była kontrolowana przez małżonka dokonującego czynności. W szczególnych przypadkach wniesienie aportu może zostać ocenione przez pryzmat art. 58 § 1 k.c. jako czynność zmierzająca do obejścia ustawy. Taka kwalifikacja wymaga jednak wykazania, że celem czynności było uniknięcie skutków norm prawa rodzinnego, a nie realizacja uzasadnionych celów gospodarczych⁵⁵. Ochrona współmałżonka nie

⁴⁸ M. Nazar, *Prawo rodzinne*, s. 231–236.

⁴⁹ J. Gudowski, w: *System...*, t. 11, s. 902–908.

⁵⁰ Tamże.

⁵¹ M. Nazar, *Prawo rodzinne*, s. 240–245.

⁵² K. Pietrzykowski, komentarz do art. 45, w: *Kodeks...*

⁵³ Uchwała SN z dnia 17 czerwca 2010 r., III CZP 41/10, OSNC 2011, nr 1, poz. 1.

⁵⁴ Ibidem.

⁵⁵ Uchwała SN z dnia 2 marca 1972 r., III CZP 100/71, OSNCP 1972, nr 7–8, poz. 129.

polega na podważaniu skuteczności korporacyjnej czynności, lecz na zapewnieniu mu realnej kompensacji w sferze majątkowej. Autonomia osoby prawnej i ochrona rodziny nie są wartościami wykluczającymi się, lecz wymagają wyważenia w drodze wykładni uwzględniającej *ratio legis* przepisów prawa rodzinnego⁵⁶.

7. WNIOSKI KOŃCOWE I IMPLIKACJE SYSTEMOWE

Przeprowadzona analiza prowadzi do wniosku, że wniesienie składników majątku wspólnego do spółki kapitałowej bez wymaganej zgody współmałżonka stanowi zagadnienie wielowarstwowe, wymagające jednoczesnego uwzględnienia regulacji prawa rodzinnego, cywilnego oraz handlowego. Problem ten nie może być rozstrzygany w oderwaniu od systemowej spójności prawa prywatnego ani od funkcji ochronnej, jaką pełnią normy kodeksu rodzinnego i opiekuńczego.

Pierwszym i zasadniczym wnioskiem jest stwierdzenie, że autonomia osoby prawnej nie może prowadzić do osłabienia ochrony współmałżonka przewidzianej w prawie rodzinnym. Skuteczność czynności aportowej w sferze korporacyjnej nie oznacza jej pełnej neutralności w relacjach majątkowych między małżonkami. Odrębność osoby prawnej nie eliminuje obowiązku respektowania norm bezwzględnie obowiązujących, w szczególności art. 35 i 37 k.r.o.⁵⁷ Konstrukcja spółki kapitałowej nie może być traktowana jako instrument umożliwiający trwałe wyłączenie składników majątku wspólnego spod przyszłego podziału majątku w sposób sprzeczny z zasadą równorzędności małżonków. Istotne jest wyraźne rozróżnienie między skutecznością korporacyjną czynności a jej skutkami w relacjach między małżonkami. Brak zgody współmałżonka nie prowadzi co do zasady do nieważności czynności wobec spółki ani osób trzecich działających w dobrej wierze, lecz wywołuje konsekwencje w stosunkach majątkowych między małżonkami. Równowaga ekonomiczna może być w takich przypadkach przywracana m.in. poprzez rozliczenia z art. 45 k.r.o., odpowiednie stosowanie art. 46 k.r.o. lub dochodzenie roszczeń odszkodowawczych⁵⁸. System prawa prywatnego oferuje zatem instrumenty korekcyjne bez konieczności destabilizowania stosunków korporacyjnych.

Kolejnym wnioskiem jest przyjęcie, że kwalifikacja wniesienia aportu jako czynności zmierzającej do obejścia prawa rodzinnego powinna mieć charakter wyjątkowy. Sankcja nieważności z art. 58 § 1 k.c. powinna być stosowana jedynie w sytuacjach, w których wykazane zostanie instrumentalne wykorzystanie konstrukcji spółki w celu trwałego i nieuzasadnionego pokrzywdzenia współmałżonka⁵⁹. Z perspektywy praktyki sądowej przyjęcie tej koncepcji wymaga zindywidualizowanej oceny okoliczności sprawy, poszanowania zasady proporcjonalności ingerencji w stosunki korporacyjne oraz preferowania mechanizmów rozliczeniowych zamiast sankcji nieważności. Podejście to pozwala zachować równowagę między ochroną współ-

⁵⁶ J. Gudowski, w: *System...*, t. 11, s. 824–830.

⁵⁷ M. Nazar, *Prawo rodzinne*, s. 230–235.

⁵⁸ K. Pietrzykowski, komentarz do art. 45 i 46, w: *Kodeks...*

⁵⁹ Z. Radwański, A. Olejniczak, *Prawo cywilne – część ogólna*, Warszawa 2021, s. 334–336.

małżonka a bezpieczeństwem obrotu gospodarczego, bez nadmiernej ingerencji w autonomię osoby prawnej⁶⁰.

Nie można pomijać konstytucyjnego kontekstu analizowanego problemu. Artykuł 18 Konstytucji RP nakazuje szczególną ochronę małżeństwa i rodziny, co powinno wpływać na wykładnię art. 37 i 46 k.r.o. Instrumentalne wykorzystanie konstrukcji spółki kapitałowej do jednostronnej zmiany struktury majątku wspólnego może naruszać zasadę równości małżonków w sferze praw majątkowych⁶¹. W tym sensie wykładnia systemowa i funkcjonalna wzmacnia wnioski, że ochrona współmałżonka ma charakter nadrzędny wobec czysto formalnej poprawności czynności korporacyjnej. Obowiązujący stan prawny zasadniczo zapewnia ochronę współmałżonka, praktyka obrotu wskazuje na potrzebę rozważenia rozwiązań prewencyjnych, takich jak obowiązek złożenia oświadczenia o ustroju majątkowym przy wnoszeniu aportu, odpowiedzialność za oświadczenie niezgodne z rzeczywistością oraz ograniczona weryfikacja zgody współmałżonka przy aportach o znacznej wartości. Rozwiązania te mogłyby wzmocnić funkcję prewencyjną art. 37 k.r.o. oraz zwiększyć transparentność obrotu.

Podsumowując: wniesienie składników majątku wspólnego do spółki kapitałowej bez zgody współmałżonka nie jest obojętne z perspektywy prawa rodzinnego. Skuteczność korporacyjna aportu nie wyłącza jego oceny w relacjach majątkowych między małżonkami, a uznanie czynności za obejście prawa wymaga wykazania jej instrumentalnego charakteru. Konstrukcja spółki kapitałowej nie może prowadzić do obejścia norm prawa rodzinnego, a autonomia osoby prawnej podlega ograniczeniom wynikającym z systemowej spójności prawa prywatnego oraz konstytucyjnej ochrony małżeństwa i rodziny.

BIBLIOGRAFIA

- Gudowski J., *System Prawa Prywatnego*, t. 11, *Prawo rodzinne i opiekuńcze*, red. T. Smoczyński, Warszawa 2014.
- Ignatowicz J., Nazar M., *Prawo rodzinne*, Warszawa 2016.
- Kidyba A., *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, Warszawa 2022.
- Nazar M., *Prawo rodzinne*, Warszawa 2022.
- Pietrzykowski K. (red.), *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, Warszawa 2025.
- Radwański Z., Olejniczak A., *Prawo cywilne – część ogólna*, Warszawa 2021.
- Safjan M. (red.), *System Prawa Prywatnego*, t. 1, Warszawa 2012.
- Szumański A., *Prawo spółek handlowych*, Warszawa 2021.
- Szumański A., w: *System Prawa Prywatnego*, t. 17A, *Prawo spółek kapitałowych*, red. S. Sołtysiński, Warszawa 2010.

⁶⁰ A. Szumański, *Prawo spółek...*, s. 45–49.

⁶¹ Konstytucja RP, art. 18; por. M. Safjan, w: *System Prawa Prywatnego*, t. 1, red. M. Safjan, Warszawa 2012, s. 1018–1020.